

บทบาทของนักการเมืองชายแดนใต้: การต่อสู้เพื่อสันติภาพ ชายแดนใต้บนพื้นที่การเมืองระดับชาติ¹

ทวิลักษณ์ พลราช² วิลาสินี โสภภาพ³

(Received: April 22, 2022; Revised: June 9, 2022; Accepted: June 17, 2022)

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของนักการเมืองชายแดนใต้ต่อการสร้างสันติภาพชายแดนใต้บนพื้นที่การเมืองระดับชาติด้วยกลไกของรัฐสภาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักการเมืองจำนวน 6 คน ข้อมูลสำคัญบ่งชี้ว่า นักการเมืองมองว่าการเข้าสู่การเมืองนั้นเป็นการต่อสู้แบบสันติวิธีรูปแบบหนึ่ง บทบาทของนักการเมืองชายแดนใต้เน้นใน 2 บทบาท คือ การเป็นตัวแทนประชาชน เพื่อสะท้อนเสียงของประชาชน และการขับเคลื่อนสันติภาพผ่านการปรับเปลี่ยนในเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาพบว่านักการเมืองชายแดนใต้ขับเคลื่อนสันติภาพผ่านกลไกรัฐสภาโดยยึดวาระของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก เน้นการทำงานร่วมกันโดยสะท้อนเสียงประชาชน เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาประเด็นชายแดนใต้ผ่านการตั้งกรรมาธิการ การยื่นญัตติ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ เป็นต้น ทั้งนี้บทความพบว่าการทำงานในเชิงนโยบายยังประสบปัญหา เช่น การเพิกเฉยของรัฐสภา และความต่างขั้วทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบาย โดยเฉพาะมิติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคงในพื้นที่ อีกทั้งพบว่า

¹ ข้อมูลจากบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพของโครงการวิจัยสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อการบริหารสันติภาพชายแดนใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 6

² ดร. สำนักวิชาพหุภาษาและการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ E-mail: taweeluck@gmail.com

³ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า E-mail: wilasinie@kpi.ac.th (Corresponding Author)

นักการเมืองชายแดนใต้แทบไม่มีบทบาทในเจรจาพูดคุยสันติภาพ/สันติสุข
บนโต๊ะเจรจา

คำสำคัญ: นักการเมือง ชายแดนใต้ สันติภาพ รัฐสภา

The Roles of Politicians in the Deep South: Fighting for Peace in the Southern Thailand at the National Political Level¹

Taweeluck Pollachom² Wilasinie Sopapol³

Abstract

This article examines the roles of Deep South politicians in national politics through parliamentary mechanisms in fostering peace in their communities. This study adopted in-depth interviews with six politicians in the southern-border region. It is found that the politicians in the context of the democratic public sphere have practiced non-violent political contestations. The politicians have two roles which are reflecting people's voices and promoting peace through the legislative reforms.

The findings indicated politicians in Thailand's southern-border provinces prioritize unheard people's voices as significant issues of their interests. Furthermore, politicians in the region collaborate to push for the abolition of martial law. On the other hand, they continue to face challenges at work, such as the neglect of parliament and political polarization, both of which have a negative impact on policy deliberation. Additionally, it was

¹ The information in this article originates from the 6th Peace Survey's qualitative study.

² Dr., School of Languages and General Education, Walailak University, E-mail: taweeluck@gmail.com

³ Office for Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute, E-mail: wilasinie@kpi.ac.th
(Corresponding Author)

revealed that Deep South politicians play minimal roles at the peace negotiating table.

Keywords: Politicians, Deep South, Peace-building, Parliament

บทนำ

พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างสันติภาพและยุติความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยเจรจา การรับฟังและนำเสนอเสียงของประชาชน ผ่านการทำงานของนักการเมืองของพรรค ทั้งในกลไกระดับพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของพรรคและกลไกในระบบรัฐสภาเพื่อสะท้อนปัญหาความคับข้องใจของประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของกระบวนการประชาธิปไตยแบบตัวแทน อย่างไรก็ตามในพื้นที่ที่ความขัดแย้งที่ยังมีการสู้รบ พรรคการเมืองถูกจำกัดศักยภาพในการเป็นผู้สร้างสันติภาพหรือถูกกีดกันจากการเป็นผู้อยู่ในโต๊ะเจรจา กองกำลังติดอาวุธมีบทบาทในการอยู่ในโต๊ะเจรจามากกว่า ยิ่งกว่านั้นบ่อยครั้งที่พรรคการเมืองถูกกีดกันออกจากกระบวนการเจรจาสันติภาพ (Peace Negotiations) ทั้งที่พรรคการเมืองเป็นกลไกในการเผยแพร่ข้อมูลกระบวนการสันติภาพสู่ประชาชนได้ เพราะโดยกลไกของพรรคการเมืองมีห้วคณะแนบ มีสมาชิก ซึ่งธรรมชาติของระบบการเมืองในบริบทที่ถูกกระทบโดยความรุนแรงเป็นข้อจำกัดในประสิทธิภาพของการเป็นผู้สร้างสันติภาพของพรรคการเมือง (Peacebuilder) (Castillejo, 2016)

ภายใต้บริบทความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีระยะเวลากว่า 18 ปี ได้เกิดพลวัตสำคัญของนักการเมืองในพื้นที่ ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้งในปี 2562 ประเทศไทยถูกปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นับตั้งแต่เกิดรัฐประหารในปี 2557 นักการเมืองและพรรคการเมืองถูกจำกัดบทบาทในการทำงานทางการเมือง โดยเฉพาะงานด้านสันติภาพที่นักการเมืองและพรรคการเมืองมักจะถูกละเลยไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวแสดงบนกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้น ด้วยเกิดปรากฏการณ์ที่ว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ไว้วางใจนักการเมือง ไม่มีการเชิญตัวแทนพรรคการเมืองหรือนักการเมืองไปร่วมงาน เว้นแต่ภาคประชาสังคมและองค์กรต่าง ๆ ที่ถูกเชิญประชุมบ่อยครั้ง แต่ภายหลังการเลือกตั้งในปี 2562 เห็นถึงพลวัตสำคัญของนักการเมืองในพื้นที่ ที่มีนักการเมืองหน้าใหม่ที่มาจากการผันตัวของนักกิจกรรมที่ขับเคลื่อนงานเพื่อสันติภาพในพื้นที่ ทั้งกลุ่มผู้หญิง กลุ่มเยาวชน กลุ่มที่ขับเคลื่อนงานด้านกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน หันมาสู่การลงสมัครในพื้นที่ทาง

การเมืองในระดับชาติมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีกลุ่มขบวนการที่หันมาสนับสนุนพรรคการเมืองบางพรรค แม้เป็นการสนับสนุนส่วนบุคคลมากกว่าจุดยืนของพรรคก็ตาม (Sahoh & Sattar, 2020)

ข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าเมื่อระบบการเมืองเปิดก็ทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของคนหลายกลุ่ม โดยเฉพาะความต้องการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรง ปัญหาการละเมิดสิทธิของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลายพรรคทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนประเด็นปัญหาชายแดนใต้ กลไกทางการเมืองจึงทำให้เห็นว่านักการเมืองยังมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการสันติภาพที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งการจะประสบความสำเร็จได้นั้น พรรคการเมืองจะต้องทำหน้าที่ในการสะท้อนเสียงของประชาชนและมีความเป็นกลางในการนำเสนอประเด็นเพื่อสร้างจุดร่วมของการขับเคลื่อนผลประโยชน์ร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งความเชื่อใจระหว่างกันอีกด้วย ในงานของ Carothers (2006) ได้ชี้ว่าในบริบทของความขัดแย้ง การไม่ไว้วางใจต่อกัน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ลดลงเป็นสิ่งที่บั่นทอนการรวมกลุ่มของประชาชน รวมถึงการทำกิจกรรมผ่านพรรคการเมืองด้วย Reilly et al. (2008) ชี้ว่า พรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) พรรคการเมืองมีกลไกในการจัดระเบียบผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สร้างนโยบาย รวบรวมความสนใจความคิดเห็นของประชาชน สร้างนโยบาย ร่วมบูรณาการกลุ่มและบุคคลที่แตกแยกเข้าสู่กระบวนการประชาธิปไตย และให้พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมเลือกตั้งและการออกกฎหมาย พรรคการเมืองที่ทำงานด้วยกลไกทางการเมือง (Functioning Political Parties) จึงเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะในพื้นที่ความขัดแย้ง บทบาทของนักการเมืองจึงกลายเป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาชนในพื้นที่และการเมืองในรัฐสภาได้อย่างดี บทความนี้จึงต้องการศึกษาถึงบทบาทของนักการเมืองในพื้นที่เปราะบางที่มีความขัดแย้งยาวนานอย่างในชายแดนใต้ว่าพวกเขาได้ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาชายแดนใต้และสร้างสันติภาพชายแดนใต้ผ่านการเมืองระดับชาติอย่างไร อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาในประเด็นความรุนแรงในชายแดนใต้ต่อไปในอนาคต

โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย Peace Survey ครั้งที่ 6 ซึ่งมีวิธีวิทยาแบบผสมผสาน (Mixed - Method) ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ ข้อมูลที่นำเสนอในบทความนี้เป็นข้อมูลจากเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลด้วยคณะผู้วิจัย ใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเล่าเรื่องอย่างละเอียด โดยกลุ่มเป้าหมายถูกคัดเลือกด้วยวิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการสร้างสันติภาพ/สันติสุขในพื้นที่ชายแดนใต้ ทั้งนี้เนื้อหาหลักจะเน้นไปที่การเล่าเรื่องของนักการเมืองเป็นหลัก⁴ โดยรายนามที่ถูกเอ่ยถึงจะเป็นนามสมมติตามกลุ่มเป้าหมายและลำดับที่สัมภาษณ์ อย่างไรก็ตามทางคณะผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลในช่วงเดือนเมษายน - เดือนกรกฎาคม 2564 ซึ่งในช่วงการเก็บข้อมูลเกิดการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด 19 จึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงและมีข้อจำกัดด้านการเดินทางตามมาตรการเฝ้าระวังของรัฐ

จากการทบทวนสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองกับการสร้างสันติภาพ นักวิจัยนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น คือ สถานะองค์ความรู้ว่าด้วยนักการเมืองกับการสร้างสันติภาพในชายแดนใต้ บทบาทนักการเมืองชายแดนใต้กับการสร้างสันติภาพผ่านการเมืองในระดับชาติ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่: ส่งเสียงของประชาชนไปยังการเมืองระดับชาติ การเปิดพื้นที่การต่อสู้ทางการเมือง: ขับเคลื่อนผ่านการแก้โยบายระดับชาติ และ บทส่งท้าย ดังจะนำเสนอข้อมูลต่อไปนี้

⁴ กลุ่มเป้าหมายในข้อมูลเชิงคุณภาพของ Peace Survey ประกอบไปด้วยผู้นำ 13 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เจรจาสันติภาพ/สันติสุข ผู้นำศาสนา ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักการเมือง ผู้นำภาคประชาสังคม ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน ผู้นำขบวนการที่เห็นต่างจากรัฐ กลุ่มผู้ประกอบการเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นักธุรกิจ สื่อมวลชน นักวิชาการ และชาวบ้าน โดยแต่ละกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลนั้นคัดเลือกด้วยวิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการสร้างสันติภาพ/สันติสุขทั้ง 3 ระดับ (Track) คือ ระดับบน ระดับกลาง และระดับฐานราก

สถานะองค์ความรู้ว่าด้วยนักการเมืองกับการสร้างสันติภาพในชายแดนใต้

กระบวนการสันติภาพจะสำเร็จได้ต้องการการมีส่วนร่วมของคนทุกภาคส่วน สำหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แม้ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นคนมลายุมุสลิม แต่ก็มีหลากหลายของประชากรที่นับถือในหลากหลายศาสนา อาทิ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และซิกข์ และมีหลากหลายเชื้อชาติและชาติพันธุ์ เช่น จีน มลายู อินเดีย ปาทาน อาหรับ เป็นต้น ดังนั้น ในกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้น นอกจากการนิยามความหมายของความมั่นคงและสันติภาพที่ต่างออกไปแล้ว ยังต้องมีการให้ความสำคัญกับกลุ่มและอัตลักษณ์ที่แตกต่างของผู้เข้าร่วม (Pollachom, 2017) โดยการผลักดันให้มีพื้นที่กลางในการพูดคุย ทำให้มีการศึกษาวิจัยออกมาจำนวนมากถึงบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ในภาคประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ โดยเฉพาะบทบาทของผู้หญิง⁵ แต่มีน้อยมากที่จะศึกษาบทบาทนักการเมืองในกระบวนการสันติภาพ ทั้งที่นักการเมืองเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสะท้อนเสียงของประชาชนไปสู่การดำเนินการเชิงนโยบายผ่านสภาผู้แทนราษฎร

งานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองจึงเป็นประเด็นเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองและการเลือกตั้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ในบทความของ Tuansiri (2019) เรื่อง บทบาทนักการเมืองระดับท้องถิ่นในพื้นที่ความรุนแรงของจังหวัดชายแดนใต้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนักการเมืองในกระบวนการสันติภาพที่ชี้ว่า แม้งานที่เกี่ยวกับการเมืองการเลือกตั้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสำรวจวรรณกรรมก็พบว่างานศึกษาในประเด็นนี้มีไม่มากนัก มีงาน 3 ชิ้นที่สะท้อนภาพเหล่านี้ได้ดี งาน 3 ชิ้นนี้ภายใต้โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองท้องถิ่นทั่วประเทศของสถาบันพระปกเกล้า ได้แก่ Khananurak (2015) Yeema (2012) ที่สะท้อนลักษณะ

⁵ อ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพได้จาก Bonnar (2009), Satae (2010), Buranajaroenkij (2017), Juenana (2017), Pluemjai (2017)

ของการเลือกตั้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปในเชิงระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายต่าง ๆ และมีการใช้ความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา มาเป็นกลยุทธ์ในการหาเสียงของนักการเมืองและพรรคการเมืองตั้งแต่ปี 2476 จนถึงปัจจุบัน และในการปะทะของวิกฤตความรุนแรงตั้งแต่ปี 2547 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญต่อการเลือกตั้งในพื้นที่ที่ประชาชนได้ใช้การเลือกตั้งสะท้อนเสียงความไม่พอใจต่อพรรคที่เคยครอบครองเสียงของพื้นที่มาโดยตลอดอย่างยาวนาน คือ กลุ่มवादะห์ ซึ่งสังกัดพรรคไทยรักไทยในขณะนั้น ในปี 2548 ประชาชนได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งพรรคอื่นแทน งานของ Utrarasin (2018) ศึกษาพฤติกรรมการออกเสียงของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ได้สรุปพัฒนาการทางการเมืองในพื้นที่ชายแดนใต้ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาระหว่างปี 2554 โดยการเลือกตั้งแต่ละครั้งชี้ให้เห็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเป็นสิ่งที่ประชาชนใช้เป็นสิ่งที่สะท้อนการแสดงออกทางการเมืองของตนเอง เพราะภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง หากเคลื่อนไหวหรือมีการแสดงออกอย่างชัดเจนก็จะเป็นที่หวาดระแวงได้ แต่การออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีความเสี่ยงน้อยที่สุดในการแสดงความเห็นหรือจุดยืนของตน โดยชี้ว่ายิ่งระดับความรุนแรงสูงขึ้นเท่าใด ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ก็จะสูงขึ้นเท่านั้น

รายงานวิจัยของ Sahoh and Sattar (2020) เรื่อง โครงการ “พลวัตความเคลื่อนไหวของนักการเมืองมลายูมุสลิมท่ามกลางความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้” ได้ชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างเห็นได้ชัดของนักการเมืองมลายูมุสลิมในช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นต้นมา ผลการวิจัยได้แบ่งพลวัตการขับเคลื่อนของนักการเมืองมลายูมุสลิมในพื้นที่ชายแดนใต้เป็นสามช่วงเวลา คือ ก่อนปี 2547 หลังการเลือกตั้งปี 2548-2561 และในช่วงการเลือกตั้งปี 2562 โดยได้ชี้ให้เห็นว่า ในการเลือกตั้งปี 2562 มีผู้สมัครรับการเลือกตั้งมาจากหลากหลายกลุ่ม จากเดิมที่นักการเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปอยู่ภายใต้สังกัดพรรคการเมือง แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้เกิดพรรคการเมืองที่เป็นของคนในพื้นที่ และมีนัยยะเชิงอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูมุสลิมอย่างชัดเจนคือ พรรคประชาชาติ โดยพื้นที่ทางการเมืองช่วยให้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือ

มลายูสามารถมีที่ทางจนกระทั่งสามารถลดเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ ทั้งนี้พื้นที่ทางการเมืองแบบนี้อาจจำเป็นต้องเป็นพื้นที่ที่ประยุกต์ใช้หลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มิใช่เป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ ซึ่งอาจทำให้พื้นที่ทางการเมืองถูกปิดกั้นและหันไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ Arpornsuwan (2007) เรื่อง ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ ที่ชี้ว่าความเป็นหรือไม่เป็นประชาธิปไตยของการเมืองระดับชาติเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่สำคัญที่กำหนดว่าจะมีพื้นที่เปิดหรือปิดสำหรับการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างสันติในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม บทบาทของนักการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของคนในพื้นที่และความมีประสิทธิภาพของกระบวนการเลือกตั้งในการสะท้อนเสียงประชาชนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปของการแก้ไขความขัดแย้ง

งานของ Tuansiri (2019) สะท้อนสภาวะการณ์ความลักลั่นระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นมุสลิมกับการทำงานในพื้นที่ที่ถูกบ้านมีทั้งไทยพุทธและมุสลิม อีกทั้งก็ไม่ว่าชาวบ้านอยู่ฝั่งไหน ในขณะที่เดียวกันหากทำตัวสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไปก็จะถูกจ้องมองจากกลุ่มขบวนการ แต่หากทำตัวห่างเหินก็ถูกสงสัยจากเจ้าหน้าที่รัฐไทย การเข้าสู่สนามการเมืองในฐานะนักการเมืองท้องถิ่นจึงถือเป็นเรื่องที่เสี่ยง เพราะพวกเขาไม่อาจเป็นที่ไว้วางใจทั้งจากฝ่ายรัฐและขบวนการ ขณะเดียวกันก็ต้องเป็นปากเป็นเสียงและปกป้องผลประโยชน์ประชาชนมุสลิมในพื้นที่ นอกจากนี้งานชิ้นนี้ยังสะท้อนสภาวะที่นักการเมืองมลายูมุสลิมไม่เป็นที่ไว้วางใจของรัฐไทยที่มีมาโดยตลอด ดังที่นักการเมืองกลุ่มวาดะห์ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายปิเหล็ง นราธิวาส และถูกยกฟ้องในเวลาต่อมา

งานศึกษาวิจัยที่เกิดขึ้นสะท้อนระบบการเลือกตั้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผสมไปกับบทบาทนักการเมืองในแต่ละช่วงเวลา รูปแบบการเคลื่อนไหว พลวัตการเคลื่อนไหวภายใต้บริบททางการเมืองที่ปรับเปลี่ยนงานของ Tuansiri (2019) ทำให้เห็นการทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งของนักการเมืองท้องถิ่นโดยเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่นมุสลิมที่เต็มไปด้วยความยากลำบากและหวาดระแวง แต่ยังไม่เห็นงานศึกษาที่เน้นไปที่การทำงาน

ของนักการเมืองและพรรคการเมืองในบทบาทต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถเทียบเคียงสำรวจงานวิจัยในต่างประเทศต่อกระบวนการสันติภาพที่พรรคการเมืองนักการเมืองจะมีบทบาทได้ เช่น ในรายงานของ Castillejo (2016) เรื่อง Political Parties and Peacebuilding ได้ชี้ว่า พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสันติภาพ อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองก็มีข้อจำกัดและจุดอ่อนหากไม่มีความเป็นสถาบันทางการเมือง และมีอุดมการณ์ที่ต่อเนื่องเพียงพอ หรือผูกโยงศูนย์กลางไว้กับผู้นำมากบารมีที่ไม่ให้การมีส่วนร่วมกระจายไปสู่สมาชิกของพรรคต่าง ๆ โดยงานชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่ของพรรคการเมืองก็จริง แต่เหนือกว่านั้นคือความอ่อนแอภายในของพรรคการเมืองเองที่มีความเป็นสถาบันไม่มากพอ ใกล้เคียงชิดทุน และไม่มีการจัดองค์กร ความเข้มแข็งของสมาชิก ไม่มีอุดมการณ์ต่อเนื่อง บทบาทพรรคจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งเท่านั้น เพราะฉะนั้นพรรคการเมืองที่จะต้องสร้างสันติภาพได้นั้นต้องไม่อยู่บนฐานของกลุ่มผลประโยชน์ใดผลประโยชน์หนึ่ง ไม่ตั้งอยู่บนฐานของอัตลักษณ์ศาสนาของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่จะต้องสะท้อนเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนในพื้นที่ และต้องมีกระบวนการประชาธิปไตยภายใน เช่น ในประเทศศรีลังกา บทบาทของพรรคทมิฬ (Tamil National Alliance (TNA)) การสร้างองค์กรทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยที่น่าเชื่อถือซึ่งสามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชาวทมิฬได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลักดันให้กลุ่มที่ขัดแย้งเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง

สถานะองค์ความรู้ในประเด็นบทบาทนักการเมืองในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ที่ผ่านมาทำให้เห็นว่ายังมีงานศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ น้อยมาก บทความนี้จึงถือเป็นงานที่พยายามจะเติมเต็มให้เห็นบทบาทนักการเมืองและความคาดหวังต่อนักการเมืองของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพในชายแดนภาคใต้ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผ่านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักการเมือง เพื่อให้เห็นว่านักการเมืองชายแดนใต้มีบทบาทในการขับเคลื่อนสันติภาพชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการทางการเมืองระดับชาติอย่างไรบ้าง

บทบาทนักการเมืองชายแดนใต้กับการสร้างสันติภาพผ่านการเมืองในระดับชาติ

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงบทบาทของนักการเมืองชายแดนใต้ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนสันติภาพในการเมืองระดับชาติ ผ่านกลไกของรัฐสภา โดยสัมภาษณ์นักการเมืองชายแดนใต้จำนวน 6 คนที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างสันติภาพในพื้นที่ งานวิจัย Peace Survey ครั้งที่ 6 (2021) ได้แสดงให้เห็นว่าประชาชนมองว่านักการเมืองควรเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพ คำถามหนึ่งในแบบสอบถาม คือ คำถามเกี่ยวกับกลุ่ม/องค์กรหรือบุคคลใดที่มีความสำคัญในการสร้างสันติภาพชายแดนใต้ โดยประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ระบุว่า นักการเมืองหรือสภาผู้แทนราษฎรมีความสำคัญเป็นจำนวนกว่า 15% นับเป็นอันดับที่สองรองจากองค์กรฝ่ายปกครอง (21.7%)

ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งเป็นระบอบที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เป็นการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ภายใต้หลักความเชื่อที่ว่าคนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน โดยใช้แนวทางประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ประชาชนจะเลือกนักการเมืองจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ให้ไปทำหน้าที่แทนตนเอง ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมผู้นำของตนผ่านการเลือกตั้ง โดยหลังจากตกอยู่ภายใต้รัฐประหารกว่า 8 ปี ประเทศไทยได้มีการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อปี 2562 เมื่อระบบการเมืองเปิดอีกครั้ง ก็ทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของคนจากหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ต้องการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในชายแดนใต้ ที่มีทั้งปัญหาความรุนแรง ปัญหาการละเมิดสิทธิของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลจากการเลือกตั้งครั้งนั้นทำให้นักการเมืองจากชายแดนใต้ 11 คน จากหลากหลายพรรค เช่น พรรคประชาชาติ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรครวมพลังประชาชาติไทย พรรคมาตุภูมิ ได้เข้าไปทำงานขับเคลื่อนสันติภาพในการเมืองระดับชาติผ่านกลไกของรัฐสภา เราจะเห็นว่าเมื่อนักการเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าสู่ระบบการเมือง แม้อยู่คนละพรรคก็จริง

แต่นักการเมืองแต่ละพรรคก็ได้สะท้อนปัญหาพร้อมกันในประเด็นการละเมิดสิทธิของชนในพื้นที่

“ส.ส. จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 11 คนจะต้องมาตกลงกันใหม่ว่าจะอะไรเป็นวาระร่วมของพี่น้องในพื้นที่ เราเอาความเป็นพรรคการเมืองตั้งไว้ก่อน เอาประโยชน์ของชาวบ้านมาเป็นส่วนสำคัญในการผลักดัน ขับเคลื่อนในรัฐสภา” (นักการเมือง_01 วันที่ 16 พฤษภาคม 2564)

ภายใต้กลไกทางการเมืองจะเห็นว่านักการเมืองยังมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการสันติภาพที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่จากการพูดคุยพบว่า นักการเมืองหลายคนกล่าวมาก่อนที่จะเข้าสู่สมรภูมิทางการเมือง ตนเองก็ทำงานขับเคลื่อนประเด็นการแก้ปัญหาชายแดนใต้อยู่แล้วหรือบางคนก็มีครอบครัวที่ทำงานสายการเมืองอยู่แล้ว ในทิศทางเดียวกันทุกคนมองว่าการเข้าสู่การเป็นนักการเมืองนั้นทำให้พวกเขาสามารถต่อสู้บนพื้นที่ทางการเมืองได้อย่างเปิดเผย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังยืนยันว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธแม้จะใช้เวลาต่อสู้ก็ยาวนานก็ตาม

“การทำหน้าที่ของผมจะทำให้เขาเห็นว่ามันมีวิธีอื่นที่ต่อสู้ได้มากกว่าการจับอาวุธ นี่คือความเกี่ยวเนื่องของบทบาทการเป็นนักการเมืองกับสันติภาพ” (สัมภาษณ์นักการเมือง_05 วันที่ 12 กรกฎาคม 2564)

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าบทบาทของนักการเมืองในชายแดนใต้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่ออกเป็น 2 บทบาทด้วยกัน คือ การเป็นตัวแทนประชาชนในพื้นที่: ส่งเสียงของประชาชนไปยังการเมืองระดับชาติ และการเปิดพื้นที่การต่อสู้ทางการเมือง : ขับเคลื่อนสันติภาพชายแดนใต้ผ่านการแก้ไขนโยบาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวแทนประชาชนในพื้นที่: ส่งเสียงของประชาชนไปยังการเมืองระดับชาติ

การเป็นตัวแทนของประชาชนนั้นหมายถึงการทำหน้าที่ผู้แทนปวงชนของสมาชิกรัฐสภาอันประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย มีการได้มาอย่างโปร่งใส และมีความเสมอภาคเท่าเทียมในการทำหน้าที่อภิปรายประเด็นความห่วงใยของประชาชนและการพิจารณาผลประโยชน์ของชาติร่วมกันในรัฐสภา โดยกลไกการบริหารจัดการของรัฐสภาและพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนการทำหน้าที่ตัวแทนประชาชนของสมาชิกรัฐสภา จากนิยามดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า การเป็นตัวแทนของประชาชน คือ การเป็นผู้แทนทางการเมือง (Political Representation) ซึ่งมีสถานะหรือบทบาทเป็นผู้แทนของประชาชนภายในระบบการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อเข้ามาดำรงบทบาทผู้แทนที่มีสถานะอันชอบธรรมที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ใช้อำนาจนั้น โดยในงาน Political Parties and Peacebuilding (2016) ได้สะท้อนให้เห็นว่านักการเมืองมีบทบาทอย่างมากในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ประสบกับความขัดแย้งรุนแรง โดยการที่จะบรรลุสันติภาพได้นั้น แต่ละพรรคจะต้องไม่อยู่บนฐานของกลุ่มผลประโยชน์ใดผลประโยชน์หนึ่ง ไม่ตั้งอยู่บนฐานของอัตลักษณ์ ศาสนาของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่จะต้องสะท้อนเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนในพื้นที่

นักการเมืองได้สะท้อนเรื่องเล่าของตนเองไปในแนวทางที่สอดคล้องกับข้อมูลข้างต้น โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ผู้เขียนพบว่านักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นไม่ว่าจะเป็นพรรคฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาล ต่างก็มีหน้าที่ในการสะท้อนปัญหาจากในพื้นที่ให้คนไปสู่การเมืองระดับชาติ เป็นกระบอกเสียงให้กับประชาชน โดยนำปัญหาของประชาชนเข้าสู่การอภิปรายในรัฐสภา หรือสื่อสารกระบวนการทำงานของรัฐสภาให้ประชาชนได้เข้าใจเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นนักการเมืองในการแก้ปัญหาผ่านระบบรัฐสภา ดังนั้นนักการเมืองคนหนึ่งได้กล่าวว่า

“เราพยายามที่จะสื่อสารกระบวนการในสภาฯ ให้ชาวบ้านได้เห็น ได้ยิน ผ่านทั้งในเฟซบุ๊ก ในเพจ ให้รู้ว่ากระบวนการในสภาฯ มันมีอะไรบ้าง และมีเรื่องอะไร

ที่เราสามารถทำได้บ้าง เราลงพื้นที่ พยายามบอกกล่าวในพื้นที่ว่ามันมี 35 คณะกรรมาธิการในสภาผู้แทนราษฎรเลยนะ ทุก ๆ เรื่องที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม บอกเราได้ เราจะพยายามส่งต่อเรื่องราวนั้นให้ได้รับการแก้ปัญหา” (สัมภาษณ์นักการเมือง_01 16 พฤษภาคม 2564)

นักการเมืองจำนวนหนึ่งได้กล่าวเสริมในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชน สะท้อนปัญหาของประชาชนในพื้นที่ว่า “ใจหลักของการทำงานการเมือง คือทำให้คนรากหญ้าหรือคนตัวเล็กตัวน้อยมีโอกาสสื่อสารได้” (นักการเมือง_04) “เรามาทำงานตรงนี้เพราะต้องการเป็นตัวกลาง เพราะฉะนั้นเราพยายามจะสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเมื่อปัญหาที่นี้คือปัญหาการเมือง ชาวบ้านต้องมารวมกันแล้วอนุมัติให้คนกลุ่มหนึ่งเป็นตัวแทนเขาเพื่อแก้ไขปัญหา” (นักการเมือง_05)

อย่างไรก็ตาม นักการเมืองหลายคนมองว่าการลงเล่นการเมืองคือการต่อสู้ต่อรองของคนในพื้นที่อีกรูปแบบหนึ่ง โดยผ่านการเมืองระดับชาติเพื่อนำไปสู่ผลักดันนโยบายต่าง ๆ ผ่านกลไกของรัฐสภา หลายคนมองว่าการต่อสู้ในรูปแบบนี้เป็นการต่อสู้แบบสันติวิธี ไม่ใช่ความรุนแรง ไม่จับอาวุธต่อสู้แต่ต้องผลักดันประเด็นปัญหาชายแดนใต้ให้ได้รับการแก้ไข และให้ประชาชนในวงกว้างได้รับรู้ ซึ่งต้องใช้เวลาในการอดทนรอ

“เวลาลงพื้นที่ก็จะนำเสนอโมเดลการต่อสู้ทางการเมืองมากกว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธให้กับคนในพื้นที่ของเรา โอเค เราอาจจะพูดว่ามันมีหรือไม่มีแต่การทำหน้าที่ของผมจะทำให้เขาเห็นว่ามันมีวิธีอื่นที่ต่อสู้ได้มากกว่าการจับอาวุธ นี่คือความเกี่ยวเนื่องของบทบาทการเป็นนักการเมืองกับสันติภาพ มันได้ผลยืนยาวกว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธ แต่มันอาจจะใช้เวลายาวนาน” (นักการเมือง_04 วันที่ 12 กรกฎาคม 2564)

จากคำบอกเล่าของนักการเมือง จะเห็นได้ว่านักการเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นนักการเมืองที่พยายามขับเคลื่อนการแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลายคนก่อนหน้านี้เป็นนักกฎหมาย นักกิจกรรมที่ต้องการแก้ไขปัญหาชายแดนใต้อยู่แล้ว และเลือกที่จะเข้าสู่การเป็นนักการเมืองเพราะต้องการสะท้อนปัญหาชายแดนใต้ในวงกว้างกว่าเดิม และสะท้อนสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่คิดหรือรู้สึกไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ผ่านกลไกของรัฐสภา นับว่าบทบาทการเป็นผู้แทนของประชาชนเป็นสิ่งที่นักการเมืองในชายแดนใต้ตระหนักอยู่เสมอ และนอกจากบทบาทการเป็นตัวแทนของประชาชนแล้ว นักการเมืองหลายคนเข้าสู่การต่อสู้ทางการเมืองเพราะต้องการขับเคลื่อนในระดับนโยบายให้มากขึ้น ดังนี้

การเปิดพื้นที่การต่อสู้ทางการเมือง: ขับเคลื่อนผ่านการแก้นโยบายระดับชาติ

นักการเมืองทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลต่างก็ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้หลายครั้งจะพบว่าความต่างทางจุดยืนของพรรคที่สังกัดอาจทำให้ปัญหาชายแดนใต้ถูกเพิกเฉย แต่นักการเมืองชายแดนใต้ก็ตระหนักว่าการจะทำให้สันติภาพเกิดขึ้นในชายแดนได้อย่างแท้จริง ทุกคนจะต้องเอาวาระร่วมของคนในพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้ประเด็นชายแดนใต้สามารถขับเคลื่อนไปสู่สันติภาพได้อย่างแท้จริง

เสียงสะท้อนของนักการเมืองชายแดนใต้บางส่วนมองว่าปัญหาสามจังหวัดชายแดนใต้นั้นเป็นปัญหาคาราคาซังมาเป็นระยะเวลาานาน และการจะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ต้องไปแก้ที่นโยบาย ซึ่งนับเป็นการยกระดับการต่อสู้ของคนในพื้นที่ให้ไปอยู่บนการเมืองระดับชาติ ต่อสู้ด้วยสันติวิธีโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรืออาวุธ

“เรารู้ว่าปัญหาของที่นี่มันต้องเปลี่ยนแปลงนโยบาย ต้นเหตุมันอยู่กับนโยบายที่เออลงไปปฏิบัติ ฉะนั้นเรามองว่าการเมืองอาจจะเป็นเวทีที่ยกระดับการต่อสู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ให้กับพี่น้องชายแดนใต้ ” (นักการเมือง_ 02 สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2564)

ความต้องการหลักของนักการเมืองในการต่อสู้ผ่านกลไกของรัฐสภานั้น คือ การผลักดันในเชิงนโยบาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า นักการเมืองชายแดนใต้มีหลายแนวทางในการผลักดันสันติภาพผ่านนโยบาย ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ นักการเมืองได้ผลักดัน ได้แก่ การผลักดันญัตติต่าง ๆ การนั่งในกรรมาธิการ และการแก้ไขพระราชบัญญัติ เช่น พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามทรมานและการกระทำให้นुकคคสุญหาย พ.ศ. ... การเป็นกรรมาธิการทางกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมถึงการผลักดันสันติภาพชายแดนใต้ ผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล การเสนอให้ยกเลิกกฎอัยการศึก และการให้คำปรึกษาต่อตัวแทนคณะพูดคุยสันติภาพ/สันติสุข เป็นต้น

ข้อมูลจากนักการเมือง พบว่า นักการเมืองชายแดนใต้ร่วมกันทำงาน แม้จะอยู่ต่างพรรคกัน หลายท่านมีประสบการณ์ไม่ต่างกันนักในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดน เช่น การยื่นให้มีการแก้ไขกฎหมายความมั่นคง ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษที่ประกาศใช้เฉพาะในพื้นที่ชายแดนใต้ เช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก เป็นต้น

“ผมจะขอยื่นให้มีการแก้ไข พ.ร.บ. กฎอัยการศึกด้วย ผมก็ไปคุยกับ ส.ส. ชายแดนใต้ให้มาร่วมกันลงชื่อครับ (นักการเมือง_01 สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2564)

“...แล้วเราก็เดินต่อในการปรับเปลี่ยนนโยบายโดยเฉพาะเรื่องกฎหมาย พ.ร.ก. (พระราชกำหนด - ผู้เขียน) ต่าง ๆ ในพื้นที่ชายแดนใต้” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_02 วันที่ 20 พฤษภาคม 2564)

นอกจากการยื่นขอแก้ไขพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน พระราชบัญญัติกฏอัยการศึกในพื้นที่แล้ว นักการเมืองชายแดนใต้ยังต่อสู้ผ่านการเมืองระดับชาติด้วยการผลักดันญัตติต่าง ๆ ที่พวกเขาต่างประสบพบเจอ ในฐานะประชาชนในพื้นที่ และยังสะท้อนเสียงของประชาชนในพื้นที่ เช่น การเลือกปฏิบัติและการไม่ได้รับความยุติธรรมในพื้นที่ จนนำไปสู่การผลักดัน

พระราชบัญญัติ และยุติที่เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพในชายแดนใต้ เช่น ผลักดัน พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. การพยายามตั้งยุติเรื่องปัญหาและอุปสรรคการสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการพูดคุยในพื้นที่ด้วย

“...มียุติที่ผมเสนอเป็นยุติให้ศึกษาปัญหา อุปสรรค กระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งถ้าเกิดว่ายุตินี้ผ่านและมีการตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นมา เราจะได้มีการไปศึกษาว่าปัญหา อุปสรรคของกระบวนการเจรจาสันติภาพ ที่มีนส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจต่อคู่เจรจา ” (นักการเมือง_01 สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2564)

“บทบาทที่ผ่านมาเราพยายามนำปัญหาของพี่น้องในพื้นที่มาพูด กระทั่งเสนอเป็นกฎหมาย เช่น กฎหมายการซ้อมทรมาน” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_03 วันที่ 20 มิถุนายน 2564)

จะเห็นได้ว่าการผลักดันนโยบาย ยุติติ หรือการตั้งกรรมาธิการเรื่องชายแดนใต้ภายใต้รัฐบาลปัจจุบันนั้นสามารถขับเคลื่อนเรื่องกระบวนการสันติภาพในชายแดนใต้ได้ แต่หลายครั้งการผลักดันในระดับนโยบายนับว่าเป็นสิ่งที่ทำทายนักการเมืองอยู่เช่นกัน นักการเมืองกล่าวว่าหลายเรื่องที่ยื่นไปนั้นไม่ได้ถูกพิจารณา โดยได้รับเหตุผลว่าสภาพมีหลายเรื่องให้พิจารณา หรือการอยู่ฝ่ายค้านเป็นเรื่องที่ยากพอสมควรในการขับเคลื่อนนโยบายให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ นักการเมืองหลายท่านได้ตัดพ้อให้ผู้เขียนฟังเช่นว่า “พี่เคยเสนอให้ยกเลิก พ.ร.ก. แต่ก็อย่างว่าแหละ” “แต่เราก็เป็นพรรคเสียงข้างน้อย มันก็ยาก” รวมถึงอีกท่านที่บอกเล่าถึงการที่คณะกรรมาธิการวิสามัญที่ส่งเรื่องขึ้นไปยังไม่ได้รับการพิจารณา

“คุยกับ ส.ส. ชายแดนใต้ว่าจะมีการตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และการพูดคุย ปรากฏว่าสภาพยังไม่ตั้งสักที ถ้าเมื่อไหร่ที่ตั้งคณะกรรมาธิการนี้คนทั่วไปที่มีความรู้ก็จะได้เข้าไปนั่งเป็นอนุฯ ต่าง ๆ ใน

กรรมาธิการ... แต่เขาเลยไม่ตั้งคณะกรรมการมาธิการของผม คุณมาสองปีแล้ว รोजน
เหี่ยวแล้ว” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_05 วันที่ 12 กรกฎาคม 2564)

การมีบทบาทไปนั่งในกรรมาธิการฝ่ายต่าง ๆ ทำให้นักการเมืองนั้น
มีหน้าที่ในการตรวจสอบประเด็นปัญหาที่ได้รับการร้องเรียนเข้ามา นักการเมือง
หลายท่านที่อยู่ในกรรมาธิการทางกฎหมาย การยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน ก็มี
ส่วนในการตรวจสอบสิ่งที่ได้รับร้องเรียนมาจากชาวบ้านด้วยเช่นกัน

“มีการร้องเรียนจากชาวบ้าน ตั้งแต่ช่วงปี 2562 เราได้รับเรื่องร้องเรียน
เหมือนเดิม คือเรื่องของการซ้อม มีการทำร้ายร่างกาย ในขณะที่ถูกควบคุมตัว
พอเรามาเป็น ส.ส. เราเลยเสนอตัวไปเป็นกรรมาธิการทางกฎหมาย
การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน และก็เป็นประธานอนุกรรมาธิการปฏิรูป
กระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน ทำให้เราได้มีโอกาส เอาเรื่องร้องเรียน
ของชาวบ้านเข้าสู่สภา เข้ามาสู่กรรมาธิการ แล้วเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา
ชี้แจง ไม่ว่าจะเป็นรองแม่ทัพ หรือผู้บังคับการตำรวจภูธร ผู้ว่าฯ หรือหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วเราก็ให้ความเห็น” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_01 วันที่
16 พฤษภาคม 2564)

“แต่พอมาเป็น ส.ส. มันมีอำนาจหน้าที่ในคณะกรรมการ มีอำนาจที่จะเชิญ
คนมาชี้แจง มีอำนาจที่จะติดตาม จี้เขาได้แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จใน
หลาย ๆ เรื่อง แต่ในระหว่างทางกว่าเราจะไปถึงอย่างที่เรายากเห็น มันก็มีความ
คับขันนะ นี่คือศักยภาพของนักการเมือง” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_06
วันที่ 15 พฤษภาคม 2564)

ในบทบาทของนักการเมืองฝ่ายค้าน อีกหน้าที่คือการอภิปราย
ไม่ไว้วางใจรัฐบาล นักการเมืองชายแดนใต้ที่อยู่ฝั่งฝ่ายค้านได้นำข้อมูลของ
Peace Survey ครั้งที่ 5 ไปอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลว่าประชาชนมี
ความคิดเห็นต่อรัฐบาลอย่างไรบ้าง และประชาชนยังเชื่อมั่นในกระบวนการ
สันติภาพมากเท่าไร ผลจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจรอบนั้น ทำให้เรื่องราวของ

ชายแดนใต้ปรากฏอยู่ในการเมืองระดับชาติที่ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศได้รับรู้ข้อมูล และปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปพร้อม ๆ กัน

“ได้มีโอกาสอภิปรายไม่ไว้วางใจ และก็ขอขอบคุณข้อมูลจาก Peace Survey ที่ทำให้เรามีข้อมูลไปนำเสนอคนทั้งประเทศให้ได้เข้าใจคนสามจังหวัด การมีโอกาสดังกล่าวเราไม่ได้หวังชนะ แต่เราหวังให้คนเข้าใจปัญหา 3 จังหวัดให้มากที่สุด แล้วเราก็เดินต่อไปในการปรับเปลี่ยนนโยบายโดยเฉพาะเรื่องกฎหมาย พ.ร.ก. ในพื้นที่ชายแดนใต้” (นักการเมือง_02 สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2564)

อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่นักการเมืองมองว่าพวกเขาควรที่จะมีบทบาทมากขึ้นคือมีส่วนร่วมในการเจรจาพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขบนโต๊ะเจรจา ในงาน Political Parties and Peace Building: The Forgotten Stakeholder in Peace Process (2019) กล่าวว่าบทบาทของพรรคการเมืองสำคัญมากในสังคม โดยเฉพาะสังคมในประเทศประชาธิปไตยใหม่ และรัฐภายหลังเกิดความขัดแย้งที่ประชาธิปไตยยังลุ่ม ๆ ดอน ๆ พรรคการเมืองจะเป็นแพลตฟอร์มหนึ่ง ที่ประชาชนสามารถสะท้อนความคับข้องใจที่มาจากความรุนแรงและความคิดเห็นต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้ง ซึ่งการจะสร้างสันติภาพต้องตั้งผู้คนหลากหลายกลุ่มเข้ามา และต้องให้บทบาทนักการเมืองบนโต๊ะเจรจาพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขมากขึ้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าบทบาทนักการเมืองบนโต๊ะเจรจาพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขนั้นไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากการเกิดรัฐประหารของ คสช. นักการเมืองชายแดนใต้แทบไม่มีบทบาทในกระบวนการเจรจาพูดคุยอีกเลย ซึ่งสิ่งนี้ควรที่จะเป็นบทบาทหนึ่งของนักการเมืองที่ช่วยขับเคลื่อนสันติภาพชายแดนใต้ได้เป็นอย่างดี

“เราต้องทำสภาฯ เปิดพื้นที่การพูดคุย ซึ่งแต่เดิมาอาจจะอยู่แค่รัฐกับผู้เห็นต่างสภาฯ จะต้องมีบทบาทในการเจรจามากขึ้นด้วย” (สัมภาษณ์ นักการเมือง 04)

“แต่ก่อนสมัยคุณยิ่งลักษณ์เป็นนายกรัฐมนตรี ตอนที่พูดคุยครั้งแรกยังได้มีโอกาสเข้าไปในฐานะคณะทำงาน ตอนนั้นเหมือนยังเชิญไปพูดคุยเรื่อง 5 ข้อ ว่า

ถึงไหนแล้ว อะไรยังไง หลังจากนั้นพอปฏิวัติ รัฐประหาร คสช. บทบาทของ
นักการเมืองในคณะพูดคุยก็หายไปเลย” (สัมภาษณ์ นักการเมือง_06 วันที่ 15
พฤษภาคม 2564)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภายใต้กลไกทางการเมือง นักการเมืองชายแดนใต้ยังมี
บทบาทสำคัญต่อกระบวนการสันติภาพที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกลุ่ม
ต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นข้อต่อระหว่างคนในพื้นที่กับรัฐสภา หรือผู้กำหนดนโยบาย
ในระดับชาติ มีความพยายามขับเคลื่อนสันติภาพผ่านการผลักดันการยกเลิก
กฎหมายพิเศษในพื้นที่ การผลักดัน พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมาน
และการทำให้บุคคลสูญหาย รวมถึงความพยายามในการตั้งญาติต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับวาระของประชาชนในพื้นที่ ด้วยการทำงานร่วมกันของ
นักการเมืองทั้งจากพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล อย่างไรก็ตาม พบว่า
นักการเมืองควรมีบทบาทในกระบวนการพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขมากขึ้น
ข้อมูลจาก Peace Survey ครั้งที่ 6 สนับสนุนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าอยากให้
นักการเมืองมีบทบาทในการพูดคุยสันติภาพเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังเสียงสะท้อน
จากหลากหลายกลุ่มผู้นำที่หวังว่านักการเมืองควรมีบทบาทบนโต๊ะเจรจา “เขา
คือตัวแทนประชาชน มาจากประชาชนจริงๆ ถ้าควร เขาควรอย่างยิ่ง ในส่วน
ของอย่างไร ก็คือเขาอาจจะใช้โต๊ะพูดคุยก็ได้ จะใช้ระบบรัฐสภาก็ได้ คำว่า
อย่างไร เขาควรมีบทบาท แล้วก็กล้าที่จะพูดว่าควรจะทำปัญหาอย่างไร
พวกเราคือตัวแทนของประชาชน เขาควรที่จะมีบทบาทอย่างนี้ในการ
แก้ปัญหา” (ผู้นำขบวนการ_04) โดยผลจากความเห็นของประชาชนในพื้นที่
ผ่าน Peace Survey ครั้งที่ 6 คณะทำงานจึงได้มีข้อเสนอต่อนักการเมือง ทั้งใน
เรื่องของการรับฟังเสียงของคนจากทุกฝ่าย การใช้กลไกรัฐสภาในการตั้ง
กรรมาธิการที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ และทุกพรรคการเมืองต้องทำงานร่วม
จึงจะสามารถขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาชายแดนใต้ได้

บทส่งท้าย

ตลอดสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ในประเด็นปัญหาความขัดแย้งและการแก้ปัญหาเผชิญกับการถูกตั้งคำถามถึงความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพที่จะให้หลักประกันว่าการนํารวม (Inclusion) กลุ่มที่หลากหลายต่าง ๆ นอกเหนือจากกลุ่มที่ขัดแย้ง อันจะมีความน่าเชื่อถือและสร้างความชอบธรรมให้กับกระบวนการสันติภาพ นอกเหนือจากนั้นคือการถ่ายทอดสิ่งที่เกิดขึ้นในโต๊ะเจรจารวมถึงสาระในการเจรจาด้วย ข้อตกลงที่เจรจากันจะต้องปรากฏขึ้นท่ามกลางฉันทามติทางสังคมที่เข้มแข็ง เพื่อทำให้เกิดการดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งของกระบวนการสันติภาพร่วมสมัยในปัจจุบัน ตามที่สหประชาชาติเสนอให้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและการนํารวมสตรีในคณะผู้แทนอย่างเป็นทางการในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mendes, 2019) ทั้งนี้ข้อมูลเชิงปริมาณของ Peace Survey ครั้งที่ 6 ยังได้สะท้อนว่าประชาชนในพื้นที่นั้นยังสนับสนุนและเชื่อมั่นในกระบวนการสันติภาพในพื้นที่ร้อยละ 38.9 และประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความหวังมากว่าจะเกิดข้อตกลงสันติภาพได้ภายใน 5 ปีข้างหน้ากว่าร้อยละ 49.8

นอกจากนี้ยังมีการถกเถียงว่าภายในโต๊ะเจรจาผู้มีส่วนร่วม (Participant) และตัวแทน (Representative) ในการเจรจาควรจะเป็นใครที่มีความชอบธรรม หากเป็นคู่ขัดแย้งก็จะทำให้เกิดข้อขัดแย้งและการไม่ไว้วางใจระหว่างกัน บ่อยครั้งจะมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediators) โดยในความชอบธรรมนี้นักการเมืองเองก็มีความเห็นที่แตกต่าง ดังที่มีข้อมูลปรากฏในงานของ Sahoh and Sattar (2020) ที่มีมุมมองของนักการเมืองที่มองว่าควรมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพเพราะประชาชนเลือกมาเป็นตัวแทนของประชาชนจึงควรเข้ามาอยู่ในวงพูดคุยสันติภาพ ไม่ใช่ให้ที่นั่งเฉพาะข้าราชการ ซึ่งหากมองจากความคาดหวังของประชาชนแล้ว ประชาชนต้องการให้นักการเมืองเป็นสื่อกลางและเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนสันติภาพ (Peace Survey, 2021) เป็นไปทิศทางเดียวกับบทความเรื่อง Supporters, spoilers or sidelined: the role of the parliament in peacebuilding (2020) กล่าวว่า

รัฐสภาพันว่ามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประเทศที่อยู่ในสงครามไปสู่สันติภาพได้ เนื่องจากนักการเมืองที่เข้ามาร่วมทำงานในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีหลากหลายกลุ่มที่ต้องทำงานด้วยกัน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ทางออกใหม่ ๆ ในการสร้างสันติภาพผ่านนักการเมืองได้ และรัฐสภาที่ดีจะต้องมีความสามารถในการทำให้เกิดข้อตกลงสันติภาพ ออกกฎหมายที่นำไปปฏิบัติในพื้นที่ความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลของนักการเมืองในฐานะสภาผู้แทนราษฎรบนรัฐสภา พวกเขาแทบไม่มีบทบาทบนโต๊ะเจรจา และรัฐสภาเองก็ไม่ได้แสดงถึงความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาชายแดนได้มากนัก ซึ่งข้อเสนอแนะสำคัญในบทความนี้เน้นไปยังบทบาทของรัฐสภาในฐานะกลไกการเมืองระดับชาติว่าควรตระหนักในการสร้างสันติภาพชายแดนได้มากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาชายแดนใต้ให้เป็นวาระแห่งชาติ จนเกิดข้อตกลงสันติภาพ ยกเลิกกฎหมายที่กดทับ หรือออกกฎหมายที่ไม่กดทับประชาชนในพื้นที่ขัดแย้งได้ อีกทั้งควรสนับสนุนให้นักการเมืองเข้าไปมีบทบาทบนโต๊ะเจรจาเพื่อสะท้อนเสียงของประชาชนมากขึ้นด้วย ในขณะที่ข้อตกลงบนการพูดคุยบนโต๊ะเจรจาระหว่างตัวแทนจากรัฐบาลไทยและผู้เห็นต่างเมื่อวันที่ 11 - 12 มกราคม 2565 ที่ผ่านมามีผล การพูดคุยเน้นไปยัง 3 ประเด็น คือ การลดความรุนแรง การปรึกษาหารือกับประชาชนในพื้นที่ และการแสวงหาทางออกทางการเมือง ซึ่งหากรัฐสภาได้ตระหนักในปัญหาชายแดนใต้ และให้พื้นที่นักการเมืองได้พูดคุยในสามประเด็นนี้เพื่อหาทางออกทางการเมืองอย่างจริงจังร่วมกันกับทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม จะทำให้สันติภาพเกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ได้อย่างแท้จริง

ในแง่นี้จึงพ้องกับงานของ Makahamadze (2019) ที่กล่าวว่าความพยายามในการสร้างสันติภาพสามารถใช้ได้ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเกิดความขัดแย้งรุนแรง โดยผู้ดำเนินการที่หลากหลายในรัฐบาลและภาคประชาสังคม ในระดับชุมชน ระดับชาติ และระดับนานาชาติ การใช้กลไกในการสนับสนุนโครงสร้างที่ส่งเสริมสภาพสันติภาพ การปรองดอง ความเชื่อมั่นและความเป็นอยู่ที่ดี และสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของแนวทางแบบองค์รวมเพื่อสร้างสันติภาพ และพรรคการเมืองสามารถมีบทบาทหนุนเสริม

ในแง่นี้บทบาทของนักการเมืองและพรรคการเมืองสามารถหนุนเสริมระหว่างทางของกระบวนการเจรจาสันติภาพได้ นั่นคือเป็นการหนุนเสริมสันติภาพในทางออกตามความหมายของโยฮัน เกาตุง (Galtung, 1976) คือ ทำให้มีความยุติธรรมทางสังคม การสร้างวัฒนธรรมสันติภาพ โดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหนุนเสริมสันติภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Arpornsuwan, T. (2007). *The Background of the separatist theory in southern Thailand*. Bangkok: Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.
- Bonnar, A. (2009). *The Role of Grassroots Women Peacebuilders in Southern Thailand*. [MA Thesis, Royal Roads University] available at https://central.bac-lac.gc.ca/.item?id=MR61774&op=pdf&app=Library&oclc_number=1019464666 (accessed 16 April 2022)
- Buranajaroenkij, D. et al. (2017). Women at a Periphery of the Deep South Peace Process: A perspective of Female Victims of Violent Conflict. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 14-27.
- Carothers, T. (2006). *Confronting the Weakest Link: Aiding Political Parties in New Democracies*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Casperson, N., & Sindre, G. (2020). *Supporters, spoilers or sidelined: the role of parliament in peacebuilding*. 30 November, available at <https://www.agora-parl.org/blog/supporters-spoilers-or-sidelined-role-parliaments-peacebuilding> (accessed 10 April 2022)

- Castilejo, C. (2016). *Political Parties and Peacebuilding*. Report Norwegian Peacebuilding Resource Center.
- Galtung, J. (1976). Peace, War, and Defense. Essays in *Peace*
- Juenana, R. (2017). *The Roles of the Network of Civic Women for Peace in Organizing Dialogue for Peacebuilding in Three Southern Borders' Provinces of Thailand*. MA (Conflict and Peace Studies) Thesis, Prince of Songkhla University.
- Khananurak, N. (2015). *Local Politicians in Narathivas province*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Makahamadze, T. (2019). *The Role of Political Parties in Peacebuilding Following Disputed Elections in Africa*. Africa Insight. 142-158.
- Mendes, I. (2019). Inclusion and Political Representation in Peace Negotiation: The Case of the Colombian Victims' Delegations. *Journal of Politics in Latin America*. 11(3), 272-297.
- Peace Survey Academic Network. (2021). *The 6th Public Opinion Survey on the Peace Process in the Southern Border Provinces of Thailand*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Pluemjai, S. (2017). *The Association of Women for Peace with Peace Building in the Southern Border Provinces*. MA (Human and Social Development) Thesis, Prince of Songkhla University.
- Political Parties of Finland for Democracy. (2019). *Political Parties and Peace Building: The Forgotten Stakeholder in Peace Process*. Helsinki; Ministry for Foreign Affairs of Finland.
- Pollachom, T. (2021). *The Participation of Non- Muslim Women in the Three Southern Border Provinces in Peace-Building*

- Process in the Aftermath of the 2004- Unrest.* (pp. 73-115). In The proceeding of Multi-Mentoring System (MMS8 in Humanity, Sociology, and Fine Art). Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.
- Reilly, B. et al. (2008). *Political Parties in Conflict-prone Societies: Encouraging Inclusive Politics and Democratic Development.* Tokyo: United Nations University. *Research, II*, pp. 282-304. Copenhagen: Ejlers.
- Sahoh, I., & Sattar, Y. (2020). *Movement dynamics of Malay Muslim politicians amid violence in the southern border areas.* Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.
- Salae, H. (2010). *Muslim women in the midst of conflict: the transition from victims to peace activists.* MA Thesis, Chulalongkorn University.
- Tuansiri, E. (2019). The roles of local politicians in areas of violence in the southern border provinces of Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University*, 25(3), 3-38.
- Utrasin, D. (2018). *Voices and Votes Amid Violence: Power and Electoral Accountability in Thailand's Deep South.* [Doctoral Dissertation, The Australian National University], available at <https://openresearch-repository.anu.edu.au/handle/1885/162786>
- Yeema, B. (2012). *Local Politicians in Pattani Province.* Bangkok: King Prajadhipok's Institute.